

Projekt

z dnia 6 grudnia 2022 r.

Zatwierdzony przez .....

**UCHWAŁA NR .....
RADY MIASTA ELKU**

z dnia 5 grudnia 2022 r.

**w sprawie Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz
Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026**

Na podstawie art. 4¹ ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2021 r. poz. 1119 i 2469 oraz z 2022 r. poz. 24, 218, 1700 i 2185), oraz art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2020 r. poz. 2050, z 2021 r. poz. 2469 oraz z 2022 r. poz. 763, 764, 1700 i 1812) uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii Miasta Elku na lata 2023-2026, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Załącznik do Uchwały Nr.....
Rady Miasta Elku z dnia.....

**MIEJSKI PROGRAM PROFILAKTYKI
I ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW
ALKOHOLOWYCH ORAZ
PRZECIWDZIAŁANIA NARKOMANII
NA LATA 2023 – 2026**

WYKAZ SKRÓTÓW

- CIS** - Centrum Integracji Społecznej
- ECK** - Ełckie Centrum Kultury
- ECRS** - Ełckie Centrum Rewitalizacji Społecznej
- IPiN** – Instytut Psychiatrii i Neurologii
- KCPU** – Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom
- KIS** - Klub Integracji Społecznej
- KPP** – Komeda Powiatowa Policji
- MBP** – Miejska Biblioteka Publiczna
- MKIS** - Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej
- MKRPA** – Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych
- MOPS** – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej
- MOSiR** - Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji
- NGO** (ang. *non-government organization*) – organizacja pozarządowa
- ORE** – Ośrodek Rozwoju Edukacji
- PCPP-P** – Powiatowe Centrum Pomocy Psychologiczno-Pedagogicznej
- PCPR** – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie
- PES** – podmioty ekonomii społecznej
- PK** – Punkt Konsultacyjny
- POZ** – placówki ochrony zdrowia
- pp.** – punkt procentowy
- ROPS** – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- UM** – Urząd Miasta
- ZI** – Zespół Interdyscyplinarny

WPROWADZENIE

Uzasadnienie wprowadzenia Programu

Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026 jest dokumentem wyznaczającym cele oraz sposoby rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii oraz uzależnień behawioralnych i związanych z tą sferą życia problemów rodzinnych i społecznych na terenie miasta Ełku. Niniejszy dokument stanowi kontynuację działań prowadzonych w latach ubiegłych.

Zgodnie z art. 4¹ ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi do zadań własnych gminy należy prowadzenie działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych. Zadania te w szczególności obejmują:

1. zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu,
2. udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
3. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnieniom behawioralnym, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych,
4. wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych,
5. podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i 15 ustawy oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego,
6. wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej.

Zgodnie z art. 10 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii do zadań własnych gminy należy przeciwdziałanie narkomanii, które obejmuje:

1. zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem,
2. udzielanie rodzinom, w których występują problemy narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej,
3. prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej oraz szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie zajęć sportowo-rekreacyjnych dla uczniów, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo - wychowawczych i socjoterapeutycznych,
4. wspomaganie działań instytucji, organizacji pozarządowych i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów narkomanii,
5. pomoc społeczną osobom uzależnionym i rodzinom osób uzależnionych dotkniętym ubóstwem i wykluczeniem społecznym i integrowanie ze środowiskiem lokalnym tych osób z wykorzystaniem pracy socjalnej i kontraktu socjalnego.

Według art. 4¹ ust. 2 z dnia 26 października 1982 r. ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii, realizacja ww. zadań prowadzona jest w postaci Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, uchwalonego przez Radę Miasta Ełku

na okres nie dłuższy niż 4 lata, biorąc pod uwagę cele operacyjne dotyczące przeciwdziałania narkomanii, określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2021-2025, a także działania w zakresie rozwiązywania uzależnień behawioralnych. Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026 został opracowany zgodnie ze wskazanymi powyżej obligatoryjnymi zadaniami oraz potrzebami występującymi na terenie miasta Ełku.

Podstawy prawne opracowania Programu

Kierunki działań zawarte w programie są zgodne z Narodowym Programem Zdrowia na lata 2021-2025. Do wiążących aktów prawnych należą:

- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi określająca priorytety zadań realizowanych poprzez program, traktująca je jako zadania własne gminy,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- ustawa z dnia 11 września 2015 r. o zdrowiu publicznym,
- ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 roku o działalności leczniczej.

Źródłem finansowania Programu są środki budżetu Miasta pochodzące z opłat za korzystanie z zezwoleń na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych oraz opłat z tytułu sprzedaży napojów alkoholowych w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającego 300 ml.

DIAGNOZA PROBLEMÓW

Wśród głównych problemów z jakimi zmagają się współczesne rodziny jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, przemoc w rodzinie, bezrobocie oraz uzależnienia. Przeciwdziałanie negatywnemu wpływowi tych problemów na rozwój psychospołeczny lokalnej społeczności wymaga odpowiedniego podejścia i kompleksowej pracy specjalistów. Punktem wyjścia wszelkiej interwencji socjalnej jest diagnoza, będąca niezbędnym elementem poprawnie zaplanowanego procesu zmian. Pomaga ona zidentyfikować negatywne, nieakceptowane zjawiska, a także niezaspokojone potrzeby i oczekiwania mieszkańców w określonym obszarze.

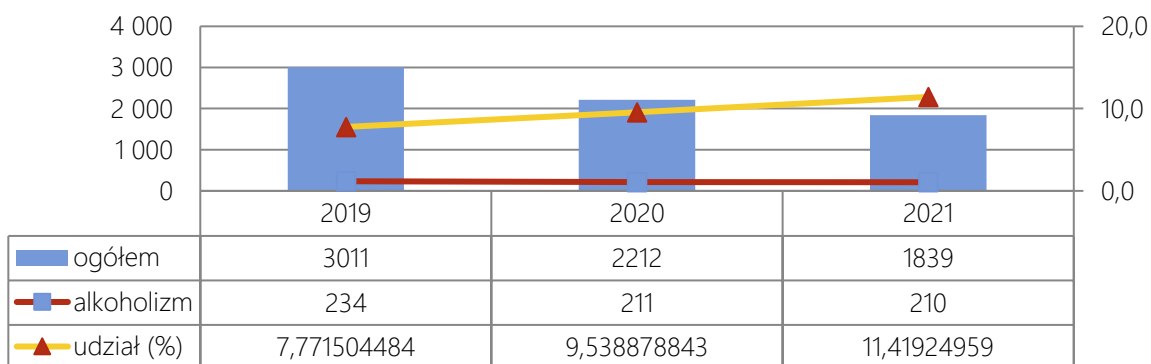
Problem uzależnień w Mieście

Uzależnienie od alkoholu jest chorobą chroniczną, postępującą i potencjalnie śmiertelną. Nie jest możliwe całkowite jej wyleczenie, a jedynie zahamowanie narastania jej objawów i szkód zdrowotnych. Narkomania, definiowana zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu narkomanii, oznacza stałe lub okresowe używanie w celach innych niż medyczne środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych lub nowych substancji psychoaktywnych, w wyniku czego może powstać lub powstało uzależnienie od nich. Problem narkomanii ma charakter interdyscyplinarny. Znajduje się on w polu zainteresowania różnych służb, takich jak lecznictwo, oświata, pomoc społeczna, organy ścigania i wymiaru sprawiedliwości oraz media. Każda z nich styka się z tym zjawiskiem od innej strony.

W 2021 roku w Ełku wystąpiła konieczność udzielenia pomocy i wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej z powodu uzależnienia od alkoholu w przypadku 210 spośród 1 839 rodzin objętych

wsparciem z pomocy społecznej, w wyniku czego w przedmiotowym roku z alkoholizmem zmagają się 11,4% wszystkich rodzin korzystających z pomocy MOPS. Na przestrzeni lat 2019-2021 liczba rodzin objętych pomocą Ośrodka ulegała systematycznemu spadkowi, podobnie jak liczba rodzin będących beneficjentami MOPS z powodu uzależnienia od alkoholu. W 2021 roku w porównaniu do 2019 roku liczba rodzin zmagających się z tym problemem zmniejszyła się o 24, tj. 10%, jednak zwiększył się znacznie ich udział - o 3,6 pp.

Wykres 1. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu w Mieście w latach 2019-2021 oraz ich udział w ogóle korzystających z pomocy społecznej

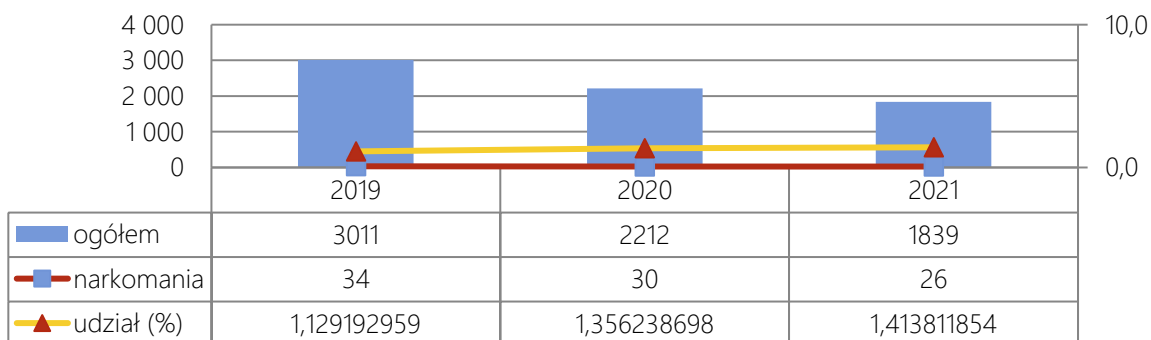
Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2019-2021

Według statystyk Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (obecnie Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom), Polskę zamieszkuje 766 tysięcy osób uzależnionych od alkoholu, tj. ok. 2% całej populacji, 1,5 miliona osób to pełnoletnie osoby żyjące w pobliżu lub z osobą uzależnioną (ok. 4%), kolejne 1,5 miliona osób stanowią dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholowych (ok. 4%), a 2,3 miliona Polaków to osoby pijące szkodliwie (ok. 5-7%)¹. Na podstawie powyższej statystyki, można założyć, iż w Mieście mieszka 66 osób uzależnionych, 133 osoby współuzależnione, kolejne 133 dzieci wychowuje się w rodzinie alkoholowej, a 166-232 osoby kultywują szkodliwy wzorzec spożywania alkoholu.

Podobnie, jak w przypadku rodzin doświadczających problemu alkoholizmu, na przestrzeni lat 2019-2021 liczba rodzin objętych pomocą Ośrodka z powodu narkomanii ulegała zmniejszeniu. W 2021 roku w porównaniu do 2019 roku liczba rodzin zmagających się z tym problemem zmniejszyła się o 8, tj. 24%. Należy jednak zauważyć, iż udział rodzin w tym zakresie kształtował się w omawianym okresie na znacznie niższym poziomie, niż w przypadku alkoholizmu.

¹ <http://www.parpa.pl/index.php/33-analizy-badania-raporty/132-statystyki>

Wykres 2. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu narkomanii w Mieście w latach 2019-2021 oraz ich udział w ogóle korzystających z pomocy społecznej

Źródło: Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za lata 2019-2021

Kolejną kwestią poddaną analizie są działania podejmowane przez funkcjonariuszy Policji w Elku zmierzające do ograniczenia skali problemu uzależnienia oraz przemocy, w tym podejmowania zachowań niebezpiecznych dla otoczenia, jak np. prowadzenia pojazdów w stanie nietrzeźwości lub po spożyciu alkoholu oraz spożywania alkoholu w miejscach publicznych. W 2021 roku w Mieście konieczne było podjęcie przez funkcjonariuszy działań w stosunku do pełnoletnich osób będących pod wpływem alkoholu w przestrzeni publicznej i odwiezienia ich do pomieszczeń policyjnych w celu wytrzeźwienia - odnotowano 780 zatrzymań. W roku przedmiotowym zatrzymano również 35 nietrzeźwych osób nieletnich.

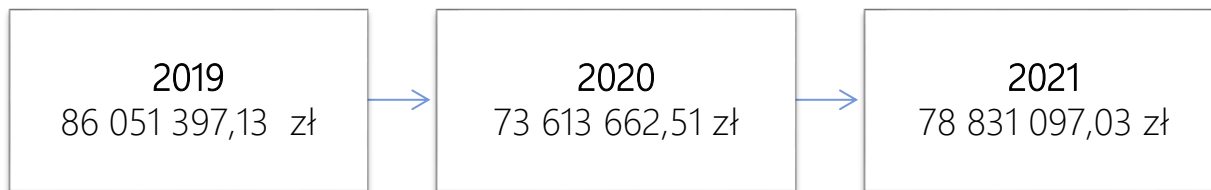
Na przestrzeni ostatnich lat służby bezpieczeństwa podjęły również działania na rzecz ograniczenia zjawiska kierowania pojazdami pod wpływem alkoholu oraz w zakresie przeciwdziałania narkomanii i przemocy w rodzinie. Podejmowane przez funkcjonariuszy interwencje i rutynowe kontrole umożliwiają sukcesywne eliminowanie niepożądanych zjawisk związanych z nietrzeźwością w przestrzeni publicznej oraz prewencji zachowań przemocowych w rodzinach, a prowadzone działania, zajęcia w szkole i kampanie edukacyjne wzmacniają pożądane postawy wśród dzieci i młodzieży.

Rynek Alkoholowy

Alkoholizm jest jednym z najpoważniejszych współczesnych problemów społecznych. Według Światowej Organizacji Zdrowia alkohol znajduje się na trzecim miejscu wśród czynników ryzyka dla zdrowia populacji, a ponad 60 rodzajów chorób i urazów ma związek z używaniem alkoholu. Według szacunków Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (PARPA) kilkanaście procent dorosłych Polaków spożywa alkohol problemowo. Szacuje się, że w grupie tej znajduje się ok. 600 tys. osób uzależnionych oraz ponad 2,5 mln osób pijących alkohol szkodliwie.

W roku 2021 wartość alkoholu sprzedanego na terenie Miasta wyniosła łącznie 78 831 097,03 zł, w tym najwięcej, bo 38 817 731,55 zł o zawartości alkoholu do 4,5% (oraz piwa). Wartość napojów o zawartości alkoholu powyżej 18% wyniosła w Mieście 32 147 292,99 zł, a o zawartości alkoholu od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa) – 7 866 072,49 zł. Są to wartości zadeklarowane w corocznym sprawozdaniu z działalności samorządu gminy w zakresie profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1. Można zauważyć, że na przestrzeni lat 2019-2021 wartość sprzedanego alkoholu ulegała wahaniom.

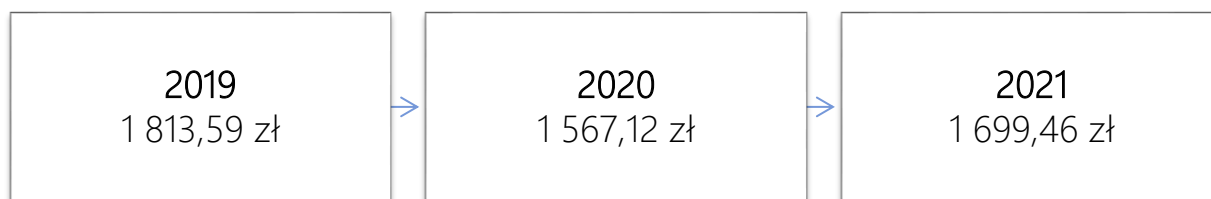
Rysunek 1. Wartość sprzedanego alkoholu na terenie Elku w latach 2019-2021

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2019, 2020 i 2021 rok

W 2021 roku Miasto zamieszkiwało łącznie 46 386 osób, które ukończyły 18 rok życia. Wartość sprzedanego na terenie Elku alkoholu przypadającego na 1 pełnoletnią osobę wyniosła zatem 1 699,46 zł, czyli w porównaniu do roku 2019 o 114,13 zł mniej. Na przestrzeni analizowanych lat wartość alkoholu sprzedanego na 1 dorosłego mieszkańca ulegała wahaniom.

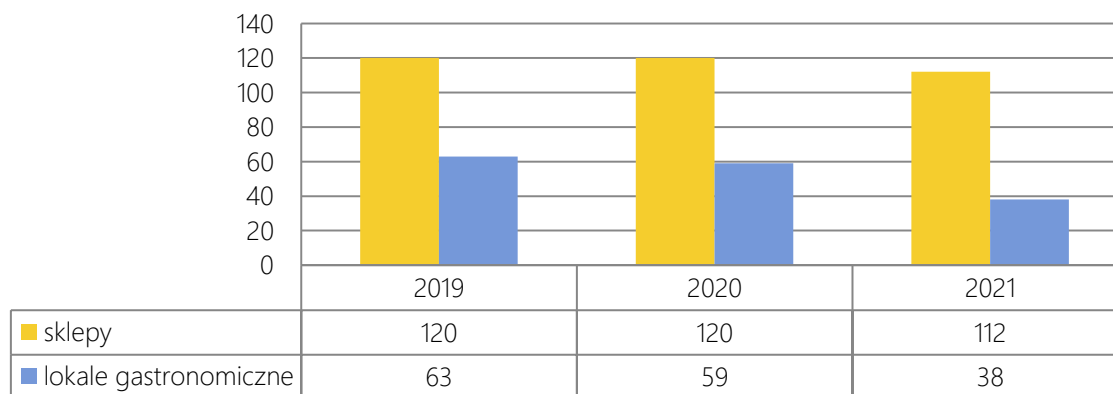
Rysunek 2. Wartość sprzedanego alkoholu na 1 dorosłego mieszkańca na terenie miasta Elku w latach 2019-2021

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2019, 2020 i 2021 rok

W roku 2021 na terenie Miasta działalność prowadziło łącznie 150 punktów sprzedaży napojów alkoholowych, w tym 112 przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) i 38 przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne). W 2021 roku w porównaniu do lat poprzednich liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych nieznacznie się zmniejszyła.

Wykres 3. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Mieście w latach 2019-2021

Źródło: Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2019, 2020 i 2021 rok

Należy również mieć na uwadze, iż obecność konkurencji na lokalnym rynku alkoholowym może negatywnie wpłynąć na praktyki sprzedaży przedsiębiorców, w szczególności w zakresie przestrzegania zasad odpowiedzialnej sprzedaży przez osoby zatrudnione w punktach, czyli m.in. niepodawania alkoholu osobom poniżej 18 roku życia. W związku z tym, w 2021 roku członkowie MKRPA przeprowadzili 95 kontroli punktów sprzedaży.

Diagnoza społeczna w zakresie uzależnień

W 2022 roku na terenie Miasta zostało przeprowadzone badanie diagnozujące problemy społeczne wśród lokalnej społeczności - *Diagnoza lokalnych problemów społecznych na terenie Miasta Ełku*, w której uczestniczyło 1 099 ankietowanych, w tym 212 dorosłych mieszkańców oraz 887 uczniów. Dodatkowo, wyniki badań porównano z badaniami ogólnopolskimi. Pełen raport z diagnozy znajduje się w Wydziale Polityki Społecznej.

Synteza wyników badań ankietowych

Dorośli mieszkańcy (N=212²)

Problem alkoholowy

- Diagnoza przeprowadzona wśród dorosłych mieszkańców Ełku pozwala stwierdzić, że po alkohol sięga zdecydowana większość respondentów (86%), a część z nich spożywa alkohol kilka razy w tygodniu (15%) oraz codziennie (6%).
- 68% respondentów stwierdziło, że zna kogoś w swoim otoczeniu, kto nadużywa alkoholu.
- Mieszkańcom zdarza się spożywać znaczne ilości napojów alkoholowych, bowiem 8% przyznało w badaniu, że w dniu w którym pije sięga po 5-7 porcji alkoholu, a po 6% osób po 8-10 i więcej niż 11 jego porcji, co wskazuje na szkodliwy i ryzykowny wzorzec picia wśród części dorosłych mieszkańców Miasta.
- Niepokojącym wynikiem badania jest brak świadomości znacznej części mieszkańców na temat wpływu spożywania alkoholu przez kobiety w ciąży na dziecko w okresie prenatalnym. 9% respondentów wskazało na odpowiedź „nie wiem”, z kolei w opinii 5% osób alkohol nie ma wpływu na rozwój dziecka.
- Stosunkowo znacznej części badanych osób zdarzyło się wykonywać swoje obowiązki zawodowe będąc pod wpływem alkoholu (11%) oraz prowadzić samochód po wypiciu alkoholu (9%).
- Odsetek konsumentów alkoholu w Mieście jest większy, niż odsetek w całej Polsce (różnica wynosi 5 pp.).
- W Ełku w 2022 roku odsetek konsumentów alkoholu pijących codziennie jest niższy od tego odnotowanego w całej Polsce (różnica wynosi 2 pp.).
- Odsetek badanych osób, które nie dostrzegają wpływu alkoholu na organizm kobiety ciężarnej jest w Mieście niższy, niż wartość na terenie całej Polski (różnica wynosi 5 pp.).

2 N oznacza wielkość próby badawczej, tzn. liczbę respondentów odpowiadających na pytanie, wyniki zostały przedstawione w odwołaniu do całej próby badawczej.

Problem narkotykowy

- W zakresie zażywania substancji psychoaktywnych (narkotyków, dopalaczy, leków w celu odurzenia) wyniki kształtują się następująco: część badanych przyznała, że zażywała środki psychoaktywne (16%), w tym 11% wskazało na marihuanę.
- 38% respondentów stwierdziło, że zna kogoś w swoim otoczeniu, kto nadużywa narkotyków, z kolei 12% - dopalaczy.
- W opinii co trzeciego ankietowanego problem zażywania substancji psychoaktywnych na przestrzeni kilku lat w Mieście wzrósł (38%).
- Mały lub żaden stopień szkodliwości narkotyków zadeklarowało łącznie 12% ankietowanych, natomiast dopalaczy - 9%.
- Problem zażywania substancji psychoaktywnych wśród mieszkańców Ełku kształtuje się na takim samym poziomie, jak w przypadku całego kraju (16%).
- Również na zbliżonym poziomie kształtował się odsetek osób, które deklarowały kontakt z marihuaną (różnica wynosi 1 pp.).

Problem uzależnień behawioralnych

- Powyżej 5 godzin na korzystanie z urządzeń elektronicznych i Internetu w ciągu dnia poświęca 13% osób, a 14% badanych zdarza się bardzo często korzystać z nich dłużej niż wstępnie zakładali.
- 12% respondentów obstawiało gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy, w tym 3% osób robiło to częściej niż 20 razy, a 6% zdarzyło się kiedykolwiek przeznaczyć na gry na pieniądze większą kwotę pieniężną niż wstępnie zakładało.
- Gry hazardowe w Ełku są mniej rozpowszechnione niż na terenie całej Polski, a mieszkańcy rzadziej decydują się na uczestnictwo w grach na pieniądze (różnica wynosi 12 pp.).

Podsumowanie

Skala spożywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców przedstawia się następująco: 16% zadeklarowało, że nie spożywa alkoholu, z kolei warto zaznaczyć, że największy odsetek spożywających alkohol stanowią osoby pijące okazjonalnie, tj. kilka razy w roku bądź kilka razy w miesiącu - łącznie 32%. Codziennie pije alkohol 6% badanych mieszkańców. Zdecydowanie najczęściej wybieranym alkoholem wśród mieszkańców jest piwo. Połowa respondentów wypija mniejsze ilości alkoholu w dniu, w którym go spożywa, z kolei wśród powodów dla których mieszkańcy sięgają po niego najczęściej wskazywano na towarzystwo. Większość dorosłych mieszkańców nie doznało przykrych konsekwencji związanych z używaniem alkoholu, należy jednak zauważyć, że wśród osób, które takie konsekwencje deklarowały, najczęściej doświadczanymi były problemy rodzinne oraz problemy z Policją.

Wśród mieszkańców Miasta został zbadany także problem sięgania po środki psychoaktywne. Należy zauważyć, że aż co szósty respondent miał do czynienia z tego typu substancjami. Wśród substancji psychoaktywnych mieszkańcy najczęściej wybierają marihuanę, a w drugiej kolejności leki w celu odurzenia. Niepokojący jest fakt, że co trzeci badany stwierdził, iż na przestrzeni kilku lat problem zażywania substancji psychoaktywnych wzrósł na terenie Miasta, a część osób nie ma świadomości na temat szkodliwości tych substancji.

Znaczna większość badanych mieszkańców przyznało, że korzysta codziennie z urządzeń elektronicznych i Internetu. Respondenci przeznaczają na korzystanie z urządzeń elektronicznych i Internetu najczęściej od 1 do 3 godzin dziennie, a większości zdarza się z nich korzystać dłużej niż

wstępnie zakładali. Ponadto, w opinii blisko połowy badanych nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych stanowi znaczny problem wśród dorosłych mieszkańców Miasta, a według znacznej większości - wśród dzieci i młodzieży.

Obstawianie gier na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy zadeklarował co piąty badany mieszkaniec, z czego większość robiła to rzadko, tj. od 1 do 5 razy. Ankietowani w większości przeznaczają na gry na pieniądze niskie kwoty, a co trzeciej osobie zdarzało się przeznaczać na nie większą kwotę pieniężną niż wstępnie zakładała. W związku z powyższym problem hazardu wśród mieszkańców Elku występuje na stosunkowo niskim poziomie.

Uczniowie (N=887)

Problem alkoholowy

- Diagnoza problemów społecznych wśród dzieci i młodzieży na terenie Miasta pozwoliła określić skalę problemu uzależnień wśród uczniów. Inicjację alkoholową ma za sobą średnio 43% uczniów, a 6% zadeklarowało, że spożywa alkohol przynajmniej raz w tygodniu.
- Co drugi uczeń stwierdził, że alkohol jest łatwo dostępny na terenie jego miejscowości (52%), a 6% stwierdziło, że nie ma wiedzy na temat jego szkodliwości.
- 15% badanych zostało alkoholem poczęstowanych, a 7% otrzymało go do spróbowania od rodziców.
- Wśród powodów spożycia alkoholu, co trzeci uczeń (spośród tych, którzy spożywali alkohol) wskazał na chęć dobrej zabawy, ciekawość i przyjemność/relaksację.
- Odsetek uczniów pijących alkohol kiedykolwiek w życiu w Elku jest znacznie niższy, niż odsetek uczniów w całej Polsce (różnica wynosi 43 pp.).
- W porównaniu do badań ogólnopolskich, znacznie mniejszy odsetek uczniów w Elku sięgnął po alkohol w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie (różnica wynosi 39 pp.).
- Dostępność alkoholu jest w opinii badanych uczniów znacznie trudniejsza w Elku, niż ma to miejsce w całej Polsce (różnica wynosi 31 pp.).

Problem narkotykowy

- Analiza odpowiedzi uczniów na pytania dotyczące substancji psychoaktywnych pozwala stwierdzić, iż część młodych mieszkańców zażywała środki psychoaktywne (12%) i najczęściej była to marihuana (9%).
- Dla 22% respondentów narkotyki są łatwe do zdobycia, z kolei dla 14% - dopalacze.
- Brak wiedzy na temat szkodliwości narkotyków wykazuje 6% badanych, natomiast dopalaczy - 9%.
- Odsetek badanych uczniów z Miasta zażywających substancje psychoaktywne, jest niższy od wskaźnika dla całej Polski (różnica wynosi 17 pp.).
- W porównaniu do badań ogólnopolskich, mniejszy odsetek uczniów w Elku sięgnął po substancje psychoaktywne w ciągu ostatnich 30 dni poprzedzających badanie (różnica wynosi 5 pp.).
- Z analizy porównawczej wynika, że dostępność narkotyków i dopalaczy jest dla uczniów w mieście Elku trudniejsza, niż w całej Polsce.

Problem uzależnień behawioralnych

- Powyżej 5 godzin na korzystanie z urządzeń elektronicznych i Internetu w ciągu dnia poświęca 38% badanych uczniów.

- 29% osób obstawiało gry na pieniądze w ciągu ostatnich 12 miesięcy, w tym większość grała w zdraпки.
- Na korzystanie z urządzeń elektronicznych znaczne ilości czasu (powyżej 5-6 godzin), poświęca większa liczba uczniów w Ełku, niż ma to miejsce w całej Polsce (różnica wynosi 19 pp.).
- W porównaniu do całej Polski, odsetek uczniów, którzy grali w gry hazardowe jest w Ełku wyższy (różnica wynosi 18 pp.).

Podsumowanie

Z przeprowadzonych badań wynika, że problem spożywania alkoholu przez nieletnich na terenie Miasta jest znaczący - kiedykolwiek po alkohol sięgnął niemal co drugi uczeń. Najczęściej zostali oni nim poczęstowani przez inne osoby, w tym rodziców, co wskazuje na pewne przyzwolenie do spożywania tego typu substancji ze strony dorosłych, zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że w części przypadków kiedy rodzice wiedzieli, że ich dziecko spożywało alkohol - nie zareagowali. Wiek inicjacji alkoholowej części respondentów przypadła na mniej niż 10 lat oraz 10-13 rok życia. Głównym powodem sięgnięcia po alkohol była ciekawość i chęć dobre zabawy. Co drugi uczeń stwierdził, że nie spożywał alkoholu w ciągu 30 dni poprzedzających badanie.

Zażywanie przez uczniów innych substancji, w tym narkotyków i dopalaczy, utrzymuje się niższym poziomie - kiedykolwiek zażywało je 12% badanych. Najczęściej po raz pierwszy sięgali po nie w wieku 14-15 i 16-18 lat, zażywając je podczas spotkania ze znajomymi. W ciągu ostatnich 30 dni połowa badanych nie sięgnęła po tego typu substancje, z kolei druga połowa przyznała się do zażywania ich jeden raz bądź dwukrotnie, 3-4 razy, 5-10 razy oraz więcej niż 10 razy. Uczniowie najczęściej sięgali po marihuanę.

Najczęściej użytkowanym przez uczniów urządzeniem elektronicznym jest telefon komórkowy, który służy im przede wszystkim do utrzymywania kontaktu ze znajomymi, słuchania muzyki i korzystania z portali społecznościowych. Średnio co trzeci respondent poświęca na tę aktywność powyżej 3 godzin dziennie, a blisko co piąty uczeń powyżej 5 do 7 oraz powyżej 7 godzin w ciągu dnia. Stosunkowo znaczna część badanych osób doświadczyła w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych negatywnych konsekwencji, w tym co trzeci ankietowany zaniedbał obowiązki szkolne, a co czwarty miał problemy z zasypianiem.

Istotnym problemem dotyczącym uczniów szkół zlokalizowanych na terenie Miasta jest uczestnictwo w grach hazardowych. Niemal co trzeci ankietowany zadeklarował udział w tego typu grach na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy. Najbardziej popularne wśród uczniów są zdraпки.

ZASOBY INSTYTUCJONALNE MIASTA

Podmioty realizujące Program

1. Pełnomocnik Prezydenta Miasta Ełku ds. Profilaktyki Alkoholowej i Narkomanii.
2. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
3. Poradnia Rodzinna przy Urzędzie Miasta Ełku.
4. Przychodnia Leczenia Uzależnień wchodząca w skład struktur „PRO - MEDICA” w Ełku Sp. z o. o. w zakresie prowadzenia terapii dla osób uzależnionych od alkoholu, środków psychoaktywnych i osób współuzależnionych.
5. Ośrodek Terapii Uzależnień w Starych Juchach.
6. Ośrodek Terapii Uzależnień Oddział Dzienny w Ełku.

7. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Ełku.
8. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku.
9. Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna w Ełku.
10. Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla dzieci i młodzieży w Ełku.
11. Straż Miejska w Ełku.
12. Komenda Powiatowej Policji w Ełku.
13. Sąd Rejonowy w Ełku.
14. Instytucje, organizacje, stowarzyszenia i fundacje działające na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień w tym uzależnień behawioralnych oraz przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
15. Profesjonalnie przygotowani realizatorzy rekomendowanych programów profilaktycznych.

Miejsce realizacji zadań Programu

1. Ełckie Centrum Rewitalizacji Społecznej, ul Kościuszki 27A.
2. Ełckie szkoły podstawowe oraz przedszkola.
3. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej Ełku.
4. Przychodnia Leczenia Uzależnień w Ełku.
5. Ośrodek Terapii Uzależnień w Starych Juchach.
6. Ośrodek Terapii Uzależnień Oddział Dzienny w Ełku.
7. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Ełku.
8. Poradnia Profilaktyczno-Konsultacyjna w Ełku.
9. Dzienny Ośrodek Środowiskowej Opieki Psychologicznej i Psychoterapeutycznej dla Dzieci i Młodzieży.

Na terenie Miasta funkcjonuje 6 placówek wsparcia dziennego, w tym w formie świetlic i pracy podwórkowej. Ich działalność służy m.in. wyrównywaniu szans dzieci potrzebujących wsparcia, w tym zmagających się z trudną sytuacją życiową, uzależnieniem opiekuna lub przemocą w rodzinie. Do zadań placówek należy w szczególności: pomoc w nauce, organizowanie czasu wolnego, rozwijanie i wzmacnianie zainteresowań, organizacja zabaw i zajęć sportowych, stała praca z rodziną dziecka, a także dożywanie uczestników zajęć. Placówki tego rodzaju mają zasadniczy wpływ na ogólną poprawę funkcjonowania dzieci w środowisku rówieśniczym i rodzinnym oraz zapewnienie im prawidłowego rozwoju psychospołecznego.

CELE, ZADANIA I REALIZATORZY PROGRAMU

Cel główny Programu:

Zapobieganie alkoholizmowi, narkomanii i uzależnieniom behawioralnym oraz związanym z nimi problemom społecznym.

Cele strategiczne Programu:

1. Zwiększenie pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków oraz doświadczających uzależnień behawioralnych.
2. Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, narkomanii i uzależnienia behawioralne pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnień behawioralnych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych.
4. Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych, narkomanii i uzależnień behawioralnych.
5. Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i 15 ustawy oraz prowadzenie procedur zmierzających do uzyskania orzeczenia o obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego, a także występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

Cele szczegółowe Programu postawione na podstawie zidentyfikowanych problemów.

Cel strategiczny 1: Zwiększenie pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków oraz doświadczających uzależnień behawioralnych.

- Zwiększenie dostępności i podnoszenie jakości specjalistycznych świadczeń w zakresie leczenia uzależnienia od alkoholu i narkotyków oraz innych świadczeń zdrowotnych dla osób uzależnionych i ich rodzin.
- Organizowanie działań skierowanych do dzieci i młodzieży pochodzącej z domów z problemem alkoholowym i narkomanii.
- Zwiększenie oferty działań zmierzających do aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków lub zwiększenie dostępności do innych form wsparcia.
- Zwiększenie dostępności pomocy dla dzieci z FASD oraz ich opiekunów.
- Wsparcie dla osób współuzależnionych.
- Rozwijanie systemu kształcenia, doskonalenia zawodowego i odpowiedzialności zawodowej specjalistów psychoterapii uzależnień i instruktorów terapii uzależnień.
- Szkolenie profesjonalistów na temat FASD.

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1.	Wykup świadczeń z zakresu terapii uzależnienia od alkoholu w systemie lecznictwa zamkniętego.	- Liczba pacjentów, którzy skorzystali z terapii uzależnienia od alkoholu w systemie lecznictwa zamkniętego.
2.	Rozszerzenie oferty edukacyjnej i wsparcia terapeutycznego dla mieszkańców Ełku uzależnionych i współuzależnionych od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych w warunkach ambulatoryjnych.	- Liczba porad oraz osób uzależnionych korzystających z formy wsparcia indywidualnego. - Ilość grup wsparcia i liczba osób uzależnionych korzystających z grupowej formy wsparcia. - Liczba porad i osób, które skorzystały z indywidualnych konsultacji motywacyjno-edukacyjnych. - Liczba porad i osób współuzależnionych korzystających ze wsparcia terapeutycznego.

3.	Funkcjonowanie Poradni Rodzinnej, w której świadczona jest specjalistyczna pomoc min. z zakresu, socjoterapii, prawa, psychologii, prowadzenie grup wsparcia dla dzieci i młodzieży z grup ryzyka, prowadzenie grup wsparcia dla kobiet współzależnionych, grup motywacyjno-edukacyjnych i wsparcia dla osób uzależnionych od alkoholu i narkotyków, osób pijących w sposób ryzykowny, grup wsparcia DDA.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba grup wsparcia dla dzieci, młodzieży oraz liczba osób z nich korzystających. - Liczba grup wsparcia dla osób współzależnionych oraz liczba osób z nich korzystających. - Liczba porad i konsultacji socjoterapeutycznych oraz liczba osób z nich korzystających. - Liczba porad/konsultacji prawny oraz liczba osób z nich korzystających. - Liczba porad/konsultacji psychologicznych oraz liczba osób z nich korzystających.
4.	Umożliwienie korzystania osobom uzależnionym i współzależnionym z różnych form pomocy po zakończonej terapii poprzez dofinansowanie działań stowarzyszeń i organizacji działających na rzecz wspierania osób uzależnionych i współzależnionych w ramach Konkursu Ofert.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba stowarzyszeń i organizacji, które otrzymały dofinansowanie na realizację działań na rzecz wspierania osób uzależnionych i współzależnionych. - Liczba osób objętych wsparciem.
5.	Wsparcie instytucji i organizacji działających na rzecz aktywizacji zawodowej i społecznej osób uzależnionych.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba organizacji i instytucji, które skorzystały z wsparcia. - Liczba osób objętych wsparciem.
6.	Działania wspierające skierowane do dzieci FASD oraz ich opiekunów, m.in. poradnictwo, grupy wsparcia. Szkolenie profesjonalistów na temat FASD	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba osób objętych wsparciem w związku z działania skierowanymi do dzieci z FASD i ich opiekunów. - Liczba osób podnoszących kwalifikacje z zakresu FASD.
7.	Podnoszenie kompetencji zawodowych specjalistów pracujących z osobami uzależnionymi od alkoholu i narkotyków oraz osób współzależnionych.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba szkoleń. - Liczba osób korzystających ze szkoleń.
8.	Inne zadania z zakresu pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu i ich rodzin, wyniki w trakcie roku.	<ul style="list-style-type: none"> - Liczba działań oraz osób z nich korzystających.

Cel strategiczny 2: Udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, narkomanii i uzależnienia behawioralne pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie.

- Udzielanie osobom doznającym przemocy, pomocy w zakresie poradnictwa psychologicznego, prawnego, pedagogicznego, specjalistycznego w ramach Punktu konsultacyjnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Elku.
- Wdrażanie rekomendowanych programów profilaktycznych obejmujących działania z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przemocy w szkołach.

Zadania w większości realizowane są w ramach Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2021 - 2025. Ponadto w ramach Poradni Rodzinnej świadczona jest specjalistyczna pomoc psychologiczna a także prawna, z której korzystać mogą również osoby doświadczające przemocy. Realizatorem działań jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Elku oraz Poradnia Rodzinna.

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1.	Prowadzenie Punktu konsultacyjnego dla osób doświadczających przemocy w rodzinie przy Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Elku oraz udzielanie im wskazanej wyżej pomocy.	- Liczba osób i porad udzielonych przez poszczególnych specjalistów
2.	Realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych obejmujących działania z zakresu profilaktyki przeciwdziałania przemocy w szkołach.	- Liczba zrealizowanych programów oraz liczba osób w nich uczestniczących.
3.	Funkcjonowanie Poradni Rodzinnej, w której świadczona jest specjalistyczna pomoc z zakresu pomocy prawnej i psychologicznej.	- Liczba porad prawnych oraz liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie. - Liczba porad psychologicznych oraz liczba osób doświadczających przemocy w rodzinie.

Cel strategiczny 3: Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej oraz działalności szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii oraz uzależnień behawioralnych, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych.

- Poszerzanie i udoskonalanie oferty, rozpowszechnianie oraz wdrażanie programów profilaktycznych rekomendowanych w ramach systemu rekomendacji programów profilaktycznych i promocji zdrowia psychicznego, w tym: programów profilaktyki uniwersalnej, wskazującej i selektywnej, skierowanych m.in: do dorosłych, dzieci, młodzieży, rodziców w szczególności, w miejscu nauki i pracy.
- Realizacja działań profilaktycznych w środowisku otwartym poprzez pracę pedagogów ulicy – streetworkerów i animatorów ulicy.
- Rozpowszechnianie działań w zakresie promocji zdrowego stylu życia.
- Podnoszenie umiejętności nauczycieli, pedagogów szkolnych w kierunku kreowania nowoczesnych systemów wspomagania uczniów, programów rozwijających kompetencje wychowawcze i sprzyjające kształtowaniu postaw zachowań prozdrowotnych dzieci i młodzieży.
- Edukacja i informowanie mieszkańców na temat ryzyka szkód wynikających ze spożywania alkoholu i narkotyków oraz uzależnień behawioralnych.
- Edukacja dorosłych w zakresie szkód wynikających z używania alkoholu i narkotyków i zachowań behawioralnych przez dzieci i młodzież oraz rozpoznawania problemów u swoich dzieci. Udzielanie specjalistycznej pomocy.
- Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, w tym kampanii edukacyjnych dotyczących ryzyka szkód wynikających ze spożywania alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych.
- Kształcenie personelu medycznego w zakresie umiejętności rozpoznawania wzorów picia i podejmowania interwencji wobec pacjentów pijących alkohol ryzykowanie i szkodliwie (wczesne rozpoznawanie i krótka interwencja).
- Podnoszenie kompetencji przedstawicieli instytucji działających w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych i uzależnień behawioralnych, w tym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Podnoszenie kompetencji osób pracujących z dziećmi i młodzieżą w zakresie skutecznych oddziaływań profilaktycznych oraz udzielających pomocy dzieciom z rodzin z problemem uzależnień.

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1.	Wspieranie działań i realizacja rekomendowanych programów profilaktycznych kierowanych do dzieci, młodzieży i ich rodziców w zakresie profilaktyki uniwersalnej, selektywnej oraz wskazującej.	- Liczba zrealizowanych rekomendowanych programów profilaktycznych w szkołach. - Liczba dzieci i młodzieży biorących udział w programach profilaktycznych
2.	Wdrażanie i realizowanie innych form oddziaływań profilaktycznych np. debaty szkolne, spektakle, profilaktyczne programy autorskie	- Liczba realizowanych innych form oddziaływań profilaktycznych. - Liczba osób objętych innymi formami oddziaływań profilaktycznych.
3.	Organizowanie szkoleń dla rodziców z zakresu profilaktyki uzależnień od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych.	- Liczba szkoleń z zakresu profilaktyki uzależnień od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych skierowanych do rodziców.
4.	Organizowanie szkoleń dla nauczycieli, pracowników placówek oświatowo – wychowawczych, osób pracujących z dziećmi i młodzieżą z zakresu profilaktyki uzależnień, a także udzielania pomocy dzieciom z rodzin z problemem uzależnień.	- Liczba szkoleń zorganizowanych dla osób pracujących z dziećmi i młodzieżą z zakresu profilaktyki uzależnień (w tym: nauczycieli, pracowników oświaty). - Liczba osób biorących udział w szkoleniach z zakresu profilaktyki uzależnień (w tym nauczycieli, pracowników oświaty).
5.	Inne zadania z zakresu prowadzenia profilaktycznej działalności w szkołach wynikłe w trakcie roku.	- Liczba działań oraz liczba osób biorących udział.
6.	Realizacja działań prowadzonych przez pedagogów ulicznych w środowisku otwartym na osiedlach i ulicach miast.	- Liczba dzieci i młodzieży objętych działaniami pedagogów ulicznych.
7.	Dofinansowanie w ramach Konkursów Ofert działalności placówek wsparcia dziennego, zajmujących się dziećmi z grup ryzyka, kontynuacja grup wsparcia, konsultacje specjalistów	- Liczba organizacji, które otrzymały dofinansowanie na działania związane z funkcjonowaniem placówek wsparcia dziennego. - Liczba dzieci objętych działaniami placówek wsparcia dziennego.
8.	Organizacja i wspieranie imprez profilaktycznych, kampanii społecznych, edukacyjnych promujących zdrowy styl życia – wolny od uzależnień i skierowanych do dzieci oraz młodzieży	- Liczba zorganizowanych imprez profilaktycznych, festynów, pikników, kampanii społecznych, edukacyjnych i innych, w tym także skierowanych do nietrzeźwych kierowców.
9.	Zakup materiałów i artykułów potrzebnych do realizacji programów profilaktycznych i pracy grup wsparcia (książek, artykułów papierniczych, animacyjnych i edukacyjnych).	- Wysokość środków finansowych przeznaczonych na zakup materiałów związanych z realizacją programów profilaktycznych.
10.	Dofinansowanie w ramach Konkursów Ofert zajęć dla dzieci i młodzieży szkolnej o charakterze sportowym prowadzonych przez organizacje pozarządowe.	- Liczba organizacji, które otrzymały dofinansowanie na pozalekcyjne zajęcia dla dzieci i młodzieży o charakterze sportowym. - Liczba dzieci biorących udział w zajęciach o charakterze sportowym.
11.	Inne zadania z zakresu prowadzenia profilaktyki pozaszkolnej wynikłe w trakcie roku.	- Liczba działań profilaktycznych oraz liczba osób z nich korzystających.
12.	Współpraca z radiem, telewizją, prasą,	- Liczba przeprowadzonych audycji, artykułów,

	korzystanie z social mediów w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i uzależnień behawioralnych.	wywiadów itp.
13.	Prowadzenie stałego systemu informacji na temat działań podejmowanych na rzecz profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i uzależnień behawioralnych.	- Liczba i zakres przekazywanych materiałów.
14.	Funkcjonowanie strony internetowej, na której kontynuowane jest umieszczanie informacji z zakresu udzielanej pomocy, adresów placówek pomocowych oraz organizowanych przez Wydział Polityki Społecznej wydarzeń.	- Liczba wyświetleń strony internetowej.
15.	Organizacja wydarzeń adresowanych do mieszkańców miasta o charakterze profilaktycznym i prorodzinnym w formie: festynów, pikników, kampanii społecznych, edukacyjnych i innych, w tym także skierowanych do nietrzeźwych kierowców.	- Liczba zorganizowanych imprez profilaktycznych festynów, pikników, kampanii społecznych, edukacyjnych i innych, w tym także skierowanych do nietrzeźwych kierowców.
16.	Organizacja szkoleń dla grup zawodowych, które podczas wykonywania obowiązków służbowych stykają się z problemem uzależnień: - organizacja szkolenia dla personelu medycznego z zakresu profilaktyki uzależnień z uwzględnieniem pacjentów pijących w sposób ryzykowny i szkodliwy, - organizacja szkolenia z zakresu FASD dla osób udzielających profesjonalnej pomocy w zakresie profilaktyki leczenia uzależnień, - organizacja szkolenia dla przedstawicieli służb mundurowych, pracowników wymiaru sprawiedliwości, kuratorów w zakresie profilaktyki uzależnień.	- Liczba zorganizowanych szkoleń dla grup zawodowych w tym: • personelu medycznego, • specjalistów z zakresu FASD, • przedstawicieli służb mundurowych, wymiaru sprawiedliwości, kuratorów, • nauczycieli, pracowników placówek oświatowo-wychowawczych z zakresu profilaktyki uzależnień, a także udzielania pomocy dzieciom z rodzin z problemem alkoholowym. - Liczba osób biorących udział we wskazanych wyżej szkoleniach i programach.
17.	Inne zadania służące propagowaniu profilaktyki alkoholowej wynikłe w trakcie roku.	- Liczba przeprowadzonych działań oraz liczba osób z nich korzystająca.

Cel strategiczny 4: Wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych, narkomanii i uzależnień behawioralnych.

- Aktywizacja organizacji pozarządowych do realizacji zadań Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.
- Wspieranie działalności ruchów trzeźwościowych i środowisk abstynenckich.
- Wspieranie i współpraca na rzecz osób i rodzin wykluczonych społecznie w zakresie aktywizacji zawodowej oraz przywracania tych osób do pełnienia ról społecznych na rynku pracy w ramach działań realizowanych przez Centra Integracji Społecznej w Ełku.
- Inne zadania wynikłe w trakcie realizacji Programu

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1.	Współpraca z organizacjami pozarządowymi realizującymi zadania z zakresu zapobiegania uzależnieniom oraz dofinansowanie projektów przez nich stworzonych dotyczących pracy z	- Liczba projektów dofinansowanych z zakresu pracy z rodzinami zagrożonymi alkoholizmem oraz innymi uzależnieniami w tym uzależnieniami behawioralnymi.

	rodzinami zagrożonymi alkoholizmem oraz innymi uzależnieniami w tym uzależnieniami behawioralnymi.	- Liczba osób korzystających z projektów
2.	Współpraca i wspieranie ruchów samopomocowych.	- Liczba grup samopomocowych w Mieście.
3.	Wspomaganie grup, stowarzyszeń, fundacji poprzez pomoc we wzmacnianiu procesu zdrowienia.	- Liczb organizacji pozarządowych realizujących programy z zakresu profilaktyki i działań terapeutycznych, skierowanych do mieszkańców miasta (w ramach Konkursu Ofert)
4.	Wspieranie działalności Klubu Integracji Społecznej (KIS), Centrów Integracji Społecznej (CIS), Młodzieżowego Klubu Integracji Społecznej (MKIS).	- Ilość programów prowadzonych przez KIS, CIS, MKIS, skierowanych do osób wykluczonych społecznie.

Cel strategiczny 5: Podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów określonych w art. 13¹ i 15 ustawy oraz prowadzenie procedur zmierzających do uzyskania orzeczenia o obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego, a także występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego.

- Zmniejszenie dostępności fizycznej i ekonomicznej alkoholu.
- Działalności Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

Lp.	Zadania	Wskaźniki
1.	Kontrolowanie przez członków Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych placówek prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych w zakresie przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwolenia, w miarę możliwości z przedstawicielami organów porządku publicznego.	- Liczba kontroli przeprowadzonych w placówkach handlowych i gastronomicznych przez Miejską Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. - Liczba cofniętych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w związku z naruszeniem warunków sprzedaży określonych w ustawie.
2.	Wizytowanie placówek, co do których zostały złożone wnioski o wydanie zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w przedmiocie lokalizacji.	- Liczba kontroli placówek handlowych i gastronomicznych.
3.	Wnioskowanie o wszczęcie postępowania wyjaśniającego celem cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w przypadku nie przestrzegania zasad obrotu tymi napojami.	- Liczba wszczętych postępowań wyjaśniających. - Liczba wydanych opinii (postanowień).
4.	Edukacja właścicieli i sprzedawców placówek prowadzących sprzedaż napojów alkoholowych.	- Liczba odbytych szkoleń. - Liczba osób biorących udział w szkoleniach.
5.	Podejmowanie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie lecznictwa odwykowego.	- Liczba prowadzonych postępowań o zobowiązanie do leczenia odwykowego. - Liczba rozmów motywujących przeprowadzonych z osobami uzależnionymi i wnioskodawcami. - Liczba spraw skierowanych do sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego.
6.	Inne zadania związane z działalnością Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych wynikłych w trakcie roku.	- Liczba osób skierowanych do lekarzy biegłych. - Liczba osób, które podjęły leczenie dobrowolnie.

ZASADY WYNAGRADZANIA CZŁONKÓW MIEJSKIEJ KOMISJI ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

Charakterystyka działań oraz organizacja Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Zgodnie z art. 4¹ ust. 3 oraz art. 25 i art. 26 ust. 3 ustawy o wychowaniu w trzeźwości, do zadań własnych gminy należy powołanie gminnej komisji rozwiązywania problemów alkoholowych. Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Elku jest podzielona na zespoły, w których wypełniane są zadania przewidziane w ustawie o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi. Zespoły te to:

1. **Zespół opiniujący** (opiniowanie wniosków o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w placówkach gastronomicznych i detalicznych).
2. **Zespół motywujący** (procedura zobowiązania do leczenia osób uzależnionych od alkoholu).
3. **Zespół do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie** (współpraca z Zespołem Interdyscyplinarnym w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie).
4. **Dwa Zespoły kontrolujące** (kontrola placówek handlowych i gastronomicznych w zakresie przestrzegania ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi).

Zasady wynagradzania członków Komisji

1. Ustala się wynagrodzenie członkom Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w wysokości:
  - 15% aktualnego minimalnego wynagrodzenia dla sekretarza,
  - 13% aktualnego minimalnego wynagrodzenia dla przewodniczącego i zastępcy przewodniczącego Komisji,
  - 8% aktualnego minimalnego wynagrodzenia dla członków Komisji.
2. Wynagrodzenie przyznawane jest za udział:
  - w posiedzeniu zespołu motywującego w sprawach zobowiązania do leczenia osób uzależnionych od alkoholu,
  - w kontroli placówek handlowych i gastronomicznych w zakresie przestrzegania ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz kontroli realizacji Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii,
  - w posiedzeniach zespołu do spraw przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
  - w posiedzeniach zespołu opiniującego wnioski o wydanie zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych w placówkach detalicznych i gastronomicznych,
  - w dodatkowych działaniach zleconych przez Prezydenta Miasta Elku.
3. Wypłata wynagrodzenia następuje na podstawie podpisu złożonego na liście obecności na posiedzeniu komisji lub jej zespołów.

PORADNIA RODZINNA

Zasady funkcjonowania Poradni Rodzinnej

Poradnia Rodzinna udziela nieodpłatnie porad i wsparcia mieszkańcom Ełku. Mieści się ona w Ełckim Centrum Rewitalizacji Społecznej STAJNIA przy ul. Kościuszki 27 A, które jest kluczowym miejscem udzielania stacjonarnej, specjalistycznej i nieodpłatnej pomocy dla mieszkańców Ełku. Ponadto w ECRS STAJNIA odbywać się będą wszelkie szkolenia oraz realizacja programów z zakresu profilaktyki przeciwdziałania uzależnieniom. Budynek, w którym mieści się Poradnia Rodzinna dysponuje bowiem odpowiednim zapleczem lokalowym, a także wyposażeniem pomieszczeń, które umożliwiają sprawną realizację działań założonych w niniejszym Programie.

Cele Poradni Rodzinnej

Celem Poradni Rodzinnej jest zaspakajanie potrzeb wspólnoty samorządowej w zakresie specjalistycznego poradnictwa rodzinnego poprzez:

1. Wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży w zakresie umiejętności społecznych i dojrzałości emocjonalnej.
2. Zapobieganie problemom emocjonalnym dzieci i młodzieży.
3. Zapobieganie zachowaniom dysfunkcyjnym dzieci i młodzieży, w tym agresji i przemocy.
4. Przeciwdziałanie uzależnieniom wśród dzieci i młodzieży od tytoniu, alkoholu, środków psychoaktywnych, hazardu, uzależnieniom behawioralnym.
5. Zapobieganie przemocy w rodzinie.
6. Wyrównywanie szans życiowych u dzieci i młodzieży ze środowisk zagrożonych.
7. Wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji rodziny.
8. Prowadzenie edukacji prozdrowotnej i promowanie zdrowia psychicznego wśród uczniów, rodziców i nauczycieli.
9. Wspomaganie wychowawczej i edukacyjnej funkcji szkoły w zakresie problematyki prorodzinnej.
10. Udzielanie pomocy psychologicznej rodzinie m.in. poprzez uaktywnianie jej członków w rozwiązywanie problemów rodziny.
11. Udzielanie pomocy młodzieży w rozwiązywaniu problemów okresu dojrzewania.
12. Pomoc psychoterapeutyczna osobom z zaburzeniami odżywiania się (anoreksja, bulimia).
13. Wsparcie terapeutyczne osobom uzależnionym od alkoholu.
14. Wsparcie terapeutyczne członkom rodzin, w których występują problemy uzależnień.
15. Podejmowanie działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych na rzecz osób i instytucji.
16. Wspieranie nauczycieli i pracowników instytucji współdziałających z Poradnią Rodzinną w pełnieniu ich roli.
17. Współpraca z innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny i jej członków w zakresie rozwiązywania jej problemów.

Formy realizacji zadań Poradni Rodzinnej

1. Poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne i prawne dla dorosłych, dzieci i młodzieży.
2. Wsparcie indywidualne i grupowe dla dorosłych, dzieci i młodzieży.
3. Porady/konsultacje rodzinne i małżeńskie.
4. Warsztaty i treningi psychoedukacyjne.

5. Konsultacje.
6. Interwencje kryzysowe.
7. Mediacje rodzinne.
8. Doradztwo.
9. Grupa DDA, grupa kobiet współuzależnionych, grupa socjoterapeutyczna dla dzieci pochodzących z rodzin zagrożonych uzależnieniem od alkoholu.
10. Wsparcie dla rodziców i pomoc dla dzieci z FASD.

Inne ważne informacje dotyczące funkcjonowania Poradni

1. Poradnia Rodzinna nie wydaje zaświadczeń oraz opinii dotyczących klientów poradni.
2. Poradnia Rodzinna działa 5 dni w tygodniu, w godzinach zgodnych z harmonogramem pracy Poradni Rodzinnej.
3. Wiadomości na temat działalności Poradni Rodzinnej powinny być dostosowane, aktualizowane i rozpowszechniane na bieżąco poprzez umieszczanie istotnych informacji na tablicy informacyjnej przy Poradni Rodzinnej, podstronach internetowych Wydziału Polityki Społecznej Urzędu Miasta Ełku oraz przy wykorzystaniu innych metod informacyjnych.
4. Zarówno wymiar czasu pracy jak i jej zakres określa Prezydent Miasta Ełku, uwzględniając potrzeby środowiska lokalnego.
5. Za koordynację pracy Poradni Rodzinnej odpowiada Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Ełku.
6. Wydział Polityki Społecznej Urzędu Miasta Ełku odpowiedzialny jest za zgodność realizowanych zadań przez Poradnię Rodziną.

REALIZACJA PROGRAMU

1. Na podstawie art. 4¹ ust. 2 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi realizatorem Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026 jest Urząd Miasta Ełku.
2. Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026 realizowany będzie do 31 grudnia 2026 roku.

ADRESACI PROGRAMU

Program adresowany jest do ogółu mieszkańców miasta Ełku, z wyszczególnieniem konsumentów napojów alkoholowych, osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych, osób pijących szkodliwie i ryzykownie, rodzin i najbliższego otoczenia osób uzależnionych od alkoholu, narkotyków i uzależnień behawioralnych, dzieci i młodzieży szkolnej oraz przedstawicieli służb, instytucji, organizacji pozarządowych działających na rzecz rozwiązywania problemów uzależnień.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

1. Źródłem finansowania działań podejmowanych w związku z realizacją zadań Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026 są dochody własne Miasta uzyskane z wpływów z tytułu wydanych zezwoleń na sprzedaż i podawanie napojów alkoholowych, a także z opłat z tytułu sprzedaży napojów alkoholowych

w opakowaniach jednostkowych o ilości nominalnej napoju nieprzekraczającego 300 ml i są ujęte w budżecie Miasta w dziale 851 „Ochrona Zdrowia”, rozdział 85153 – przeciwdziałanie narkomanii oraz rozdział 85154 – przeciwdziałanie alkoholizmowi.

2. Finansowanie częściowo opiera się także na środkach własnych organizacji pozarządowych ubiegających się o dotację w ramach otwartych konkursów ofert lub z inicjatywy własnej. Ponadto, działania mogą być współfinansowane ze środków pozyskanych ze źródeł zewnętrznych. Należy pamiętać, że podczas realizacji niniejszego Programu gmina zobowiązana jest do przestrzegania ustawowego wymogu, aby każde zadanie finansowane w jego zakresie miało rzeczywisty związek z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów uzależnień.

MONITORING I EWALUACJA PROGRAMU

Celem ewaluacji jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów i rezultatów. Wyniki ewaluacji okresowej służą również ewentualnym modyfikacjom dokumentów programowych, a dostarczone za jej sprawą informacje powinny być wykorzystane przy przygotowaniu programu w następnym okresie programowania.

Cele badawcze ewaluacji Programu powinny opierać się na:

1. ocenie procesu realizacji działań i osiągniętych efektów Programu,
2. ocenie wdrażania i zarządzania Programem, w tym współpracy interdyscyplinarnej,
3. opracowaniu rekomendacji do stworzenia kontynuacji Programu.

W ramach ewaluacji należy przyjąć zasadę triangulacji technik badawczych poprzez zróżnicowane metody pomiaru, tj.:

- analizę dokumentów,
- badanie ankietowe adresatów Programu,
- badanie poprzez zogniskowany wywiad grupowy realizatorów Programu.

Przyjęte kryteria ewaluacji Programu to:

- a) **Kryterium skuteczności** (plan a wykonanie) – rozumiane jako stopień realizacji zaplanowanych celów i efektów Programu. Ocena pod kątem kryterium skuteczności skupi się głównie na ocenie wdrożenia działań w stosunku do założonego planu i osiągnięcia wskaźników rezultatów.
- b) **Kryterium efektywności** – ocena sprawności wdrażania i prawidłowości zarządzania Programem, w tym pod kątem zgodności z harmonogramem, ewentualnych trudności w jego realizacji, przepływu informacji między realizatorami.
- c) **Kryterium użyteczności** – ocena dopasowania założeń Programu do potrzeb jego odbiorców i realizatorów.
- d) **Kryterium trafności** – rozumiane jako stopień, w jakim zaplanowane cele odpowiadają zidentyfikowanym problemom.

Na podstawie analizy realizowanego programu, realizator Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii na lata 2023-2026, tj. Urząd Miasta Elk, sporządzi zbiorcze coroczne sprawozdanie, które zostanie przedłożone Radzie Miasta Elku w terminie do 30 czerwca roku następującego po roku, którego dotyczy sprawozdanie. Ponadto realizator Programu zobowiązany jest do sporządzenia, na podstawie ankiety opracowanej przez Krajowe Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, informacji z realizacji działań podejmowanych w danym roku, które wynikają z Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów

Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii oraz przekazanie jej Krajowemu Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom w wyznaczonym przez nich terminie.

STANDARDY SYSTEMU WSPARCIA W MIEŚCIE EŁKU

System wsparcia w mieście Ełku zakłada kompatybilne i spójne działania wszystkich podmiotów realizujących zadania w zakresie wspierania dziecka i rodziny. Usługi i oferty świadczone przez te podmioty powinny obejmować rodziny oraz osoby zagrożone wykluczeniem społecznym. Ponadto winny one być dostosowane i wynikać z potrzeb rodziny, a także środowiska lokalnego.

Bardzo ważną rolę w systemie wsparcia odgrywa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, który z mocy ustawy, a także celów statutowych powołany jest do udzielania rodzinom różnorodnych form wsparcia. Istotną rolę odgrywa także szkoła, która jako nieodzowny element wsparcia prowadzi działania skierowane do dzieci i młodzieży. Działania te należy wesprzeć lub też uzupełnić po to, aby podnieść efektywność ich realizacji.

Na terenie Ełku funkcjonują placówki wsparcia dziennego, które w systemie wsparcia odgrywają znaczącą rolę. Zgodnie z ustawą z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zezwolenia na prowadzenie placówek wydawane są na wniosek podmiotu, po przedłożeniu wyszczególnionych w art. 19 ww. ustawy dokumentów. Rejestr placówek wsparcia dziennego prowadzony jest w Wydziale Polityki Społecznej Urzędu Miasta Ełku, a także na bieżąco aktualizowany w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta Ełku.

Priorytetowym zadaniem systemu wsparcia w mieście Ełku jest wspomaganie dziecka i rodziny w rozwiązywaniu problemów oraz wypełnianiu jej podstawowych funkcji. System wsparcia powinien aktywizować i zachęcać rodziny do podjęcia działań oraz zmian, a także stwarzać możliwości do podejmowania własnych inicjatyw w tym kierunku. Skoordynowanie i zintegrowanie działań podejmowanych przez lokalne podmioty na rzecz rodziny, zwiększają ich skuteczność. Szerokie działania profilaktyczne skierowane do najmłodszych dzieci mogą być szansą uniknięcia w przyszłości uzależnień.

BIBLIOGRAFIA

1. <https://bdl.stat.gov.pl>
2. <http://google.com>
3. Bochenek, M., Lange R., Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów, NASK – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2019.
4. Ocena Zasobów Pomocy Społecznej za 2019, 2020 i 2021 rok.
5. Oszacowanie rozpowszechnienia oraz identyfikacja czynników ryzyka i czynników chroniących od hazardu i innych uzależnień behawioralnych – edycja 2018/2019, Ministerstwo Zdrowia, Krajowe Biuro do spraw Narkomanii, Warszawa 2019.
6. Sierosławski J., Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną, raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 roku, Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD, Warszawa 2020.
7. Sprawozdanie z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych PARPA-G1 za 2019, 2020 i 2021 rok.
8. Tanaś, M., (red), Nastolatki wobec Internetu, NASK – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa, 2016.
9. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1119 z późn. zm.).

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 1. Wartość sprzedanego alkoholu na terenie Ełku w latach 2019-2021.....	7
Rysunek 2. Wartość sprzedanego alkoholu na 1 dorosłego mieszkańca na terenie miasta Ełku w latach 2019-2021	7

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu alkoholizmu w Mieście w latach 2019-2021 oraz ich udział w ogóle korzystających z pomocy społecznej.....	5
Wykres 2. Liczba rodzin korzystających z pomocy i wsparcia z powodu narkomanii w Mieście w latach 2019-2021 oraz ich udział w ogóle korzystających z pomocy społecznej.....	6
Wykres 3. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Mieście w latach 2019-2021	8